

בנו, הרב נחום נריה

בנין אב

קוים לתולדותיו ולפועלו של אאמו"ר הרב משה צבי בן הרב פתחיה נריה זצ"ל

א. נדבך הילדות

נולד בכ"א שבט תרע"ג (1913) לאביו הרב פתחיה מנקין ולאמו הרבנית רחל בעיר לודז' בפולין. משם עברו לרוסיה לעיירות, שם כיהן אביו ברבנות. בילדותו למד תורה מפי אביו הרב פתחיה זצ"ל, מאחר שבתי הספר והחדרים נסגרו בפקודת השלטון הקומוניסטי. כשרונו ושליטתו בשפה העברית, באו לידי ביטוי בשירים בתרזזים שחיבר כבר בגיל עשר. מיד לאחר בר-המצוה, נסע לבד מביתו למינסק ללמוד תורה בסתר. לימוד תורה ברוסיה הסוביטית עם רב תלמיד-חכם, היה כרוך בסכנת נפשות. הנערים עם רבם הרב יהושע צימבליסט זצ"ל, נקטו אמצעי בטחון. הם קיימו בפתח ביהמ"ד שמירה יומם ולילה, והמשיכו לשגשג בלימודיהם התורניים. הם למדו בתפילין, כדי שתראה היותם שם כעסוקים בתפילה ולא בלימוד תורה...

אבא כיתת רגליו לשמוע שיחות ולקבל ממשפיעי חב"ד שהיו במינסק, כמו כן למד גם בשקלוב אצל הג"ר מרדכי פיינשטיין הי"ד, אחיו הגדול בחכמה של הגר"ם פיינשטיין. בהיותו בגיל י"ד נעדר סבא בר"ה מהעיירה. מדי שנה בשנה היה סבא מתפלל תפילת מוסף כשליח ציבור, ודורש דרשת התעוררות לפני התקיעות. הציבור תמה מי יעבור לפני התיבה במוסף, על דרשת התעוררות אין מה לדבר. לפתע לפני התקיעות עלה הנער בן הארבע-עשרה למקום הקריאה על בימת בית הכנסת, ונשא במפתיע דרשת התעוררות מעמיקה וברגש רב לפני התקיעות. כל המתפללים התרגשו, אחרי התקיעות הלבישוהו בקיטל, והעמידוהו לפני התיבה כשליח ציבור לתפילת מוסף, כממלא מקום אביו - הרב.

ב. נדבך הבחרות

בשנת הי"ז הגיש בקשת עליה משלטונות רוסיה לארץ ישראל, אחרי שקיבל אשרת כניסת (סרטיפיקט) מאת מרן הראיה קוק זצ"ל לישיבתו. גדולים ייאשו אותו, דעתם היתה שבקשתו חסרת סיכוי היא. בדרך נס וסייעתא דשמיא נענה. אחרי השלמת הסידורים (תשלום סכום גבוה של כופר לממשלה וכו'), נסע דרך נמל אודיסה לארץ. סבא נפרד ממנו באומרו "עד גיל עשרים עליך ללמוד כדי שלא תהיה עם הארץ". משפט זה היה אבא זצ"ל מזכירו בבכי ובפחד, שמא לא הגיע ויגיע למה שצריך יהודי להגיע.

עם עלייתו נקלט בישיבת "מרכז הרב". העברית המדויקת שבפיו, הרשימה את מנהל הישיבה, ר' נתן רענן קוק זצ"ל, מייד עם בואו. התרשמותו העזה מאישיותו הדגולה של מרן הראי"ה קוק זצ"ל, הביאה להתדבקות ברב, להתבוננות מעמיקה בהגותו ובצפיה בהנהגותיו בקודש. דברי הרב

הועלו על פנקס, הנהגותיו בקודש נחרתו בזכרון, והדרכתו היתה לו לעיניים. את הכיוון הלמדני קיבל מהגרי"מ חרל"פ זצ"ל. לחברותות בחר לו הרב זצ"ל מעילויי הישיבה, כר' יהודה גרודנר (גרשוני), ממובחרי תלמידי ר' שמעון שקאפ. חמש שנים תמימות למד בהתמדה, והתעלה בתורה וביראת שמים, במחיצתו של מרן הרב קוק.

ג. נדבך הארגון

בימים ההם, ימי תחילת התארגנות של נוער דתי במסגרת תנועת נוער, שם נקרא לתנועה "בני-עקיבא", וחברי בני"ע מחפשים מדריכים-רועים. והצעיר מ. צ. מנקין מחפש מציוד למצוא שדה פעולה. ההתלבטות היתה הדדית, הוא התלבט אם נוער זה כן הוא בדרכו, או פשרני הוא ודעותיו רדודות. הנהגת "בני עקיבא" חוששת מנטיותיו ה"רביזיוניסטיות" (ימניות), ואיזה נטיות עלול הוא לפתח בחניכים...

הפגנה של חברי "בני-עקיבא" נגד משחק כדורגל במגרש הפועל בשבת אחה"צ, שהובילה לעצורים מקרב חברי "בני-עקיבא", הביאה אותו להשתלבות בשורות התנועה. נוער זה כנה הוא. מסירות הנפש הצפונה שהתגלתה בתוכו, בסיס היא לבנין עדי-עד. הוא נכנס כמדריך, המשך כמרכז סניף ירושלים, ונבחר לחבר ההנהא"ר.

במרצו הרב, יצק דפוסים חדשים לפעילות התנועתית, חיבר שירים לתנועה, עסק בכתיבת חומר למדריכים, והחל בהוצאת בטאון "בני-עקיבא" - "זרעים". לעיתים מחוסר כותבים היה כותב הוא את רוב העיתון תחת שמות ספרותיים. (אחד מהם הוא נריה, שם ספרותי שהפך ברבות הימים לשם המשפחה). התנועה פרחת.

כניסתו ל"בני-עקיבא", השתלבותו בהנהלה הארצית ויוזמותיו, הביאו להפנמת החינוך הדתי, העמידו את הראייה קוק והגותו כעמוד האש לפני המחנה. בכתב ובע"פ פעל. בתנועת "בני-עקיבא", בשרטוט דמות דיוקנו של "הרב" בחוברת לתולדותיו, ובליקוט תמציתי של נושאים מהגותו בחוברת "משנת הרב". רעיונותיו העמוקים של הרב - בין אלה שהובנו, בין אלה שפחות - הרשימו את חברי "בני-עקיבא", הביאו לידי הזדהות עם גישתו התורנית-לאומית של הרב, להתרוממות רוח שהביאה לידי זקיפות קומת חברי "בני-עקיבא".

ד. נדבך אהלי תורה - המהפכה התורנית בדורנו

הפעילות התורנית שלו (ושל חבריו, בנימין שחור, פנחס קהתי, צבי קפלן ועוד שאכ"מ לפורטס) ב"בני-עקיבא", הביאה לידי תהייה בשורות הארגון, על טיב השאיפות להקמת קבוצה דתית ללא ידע תורני. הרהורים אלו הביאו לחוגים, שהחלו בלימוד תורה בסניפים במרוצת השנה. בסוף השנה התקיים מתנה תורני לחברי החוגים. מתוך החברים התגבש גרעין שרצה ללמוד תורה במסגרת ישיבתית. כך צמחה והוקמה ישיבת "בני-עקיבא" בכפר הרא"ה בי' חשון ת"ש. באותם חודשים החלה מלחמת העולם השנייה, היו ממנהיגי התנועה הספקנים שטענו: אין העת מתאימה לבניה ולחידוש. אך אבא לא הרפה, ועמד בתוקף על חיוניות ההחלטה וביצועה. מקומו הטבעי של המעודד והמטפח היה עמם. כמובן שהוא הודיע וסיכם בהנהא"ר של "בני-עקיבא", שהוא יוצא עם תלמידי הישיבה לכפר הרא"ה והוא בן ז"ך שנה, ויציאתו עשתה רושם.

הוא היה הרוח החיה בגלגלי הישיבה ובהנהגתה בחומר וברוח - כרכב ישראל ופרשיו. בחומר: עול הקיום הכלכלי על כתפיו נפל. ברוח: נקבעו דפוסי רפובליקה של נוער. המשטר - משטר אוטונומי של תלמידי הישיבה. המשטר והמעמד החברתי נקבעו באסיפות ועד החברים, שנבחרו באסיפה כללית. גם ההחלטה על נוסח התפילה - ספרד או אשכנז, נקבעה ע"י רוב התלמידים. שותפים היו בעול הקיום ורישום התלמידים, בדפוסי הלימוד, במסגרות החינוכיות ובהווי. השבתות והחגים בישיבה היו מרוממים. השירה והזמרה, שיחות ליל שבת וסעודה שלישית כבשו את לבות בני הישיבה ואורחים. בני נוער ומבוגרים כאחד נישבו בקסם שבתותיה ומועדיה של הישיבה. שמה של הישיבה הלך לפניו, וארגון "בני-עקיבא" אחריה. הנהירה גברה, גאוותו ותפארתו של חניך "בני-עקיבא" היתה: להגיע לישיבת "בני-עקיבא", הישיבה שלנו! ההורים התנגדו, המורים לא עודדו. מערכת החינוך עמדה מנגד, אך הזרם גדל והלך ומרד הנעורים לתורה, הביא גדולי נפש וטובים לישיבה, ויהיו לברכה בקרב "בני עקיבא" ובקרב הארץ. מחנך בחסד עליון היה. תגובותיו לליקויים היו - חינוכיות ובונות. יחסו לקטן ולגדול - חד הוא. לתלמידי הישיבה, צעירים יותר וצעירים פחות, לכולם בשם הפרטי קרא, ובתוספת יחודית: ר' אלישע, ר' צבי... ומתוך שהתייחסותו אליהם כאל מבוגרים היתה, התבגרו והתעצבו. אהבת האדם והתלמידים והאמונה בהם שפעה ממנו, עירנותו, אמונתו, אהבתו ויחסו - הביאו לקשר חינוכי נפשי עמוק, בינו לבין בני הישיבה לדורותיהם ולשבטיהם. ויהי החינוך בישיבה בכפר הרא"ה לפואימה פדגוגית, ובוגריה - כולם אהובים. בעשור השני הקים את ישיבות הבנות - מירון, נתיב-מאיר, נחלים - "וידגו לרוב בקרב הארץ" (בראשית מה. טז). ובעשור השלישי - ויקמו האולפנות לבנות. רבתה העשייה, רבו הצרכים, והוא - מְנַחֵה מראש הגבעה, ומהבית הקטן שבפאתי הכפר את כל העשייה הגדולה. זרם חדש, תנועה חדשה קמה ועמדה על רגליה, זרם הישיבות והאולפנות, זרם התורה והעשייה, זרם התורה ושירות המדינה. והכל מכחו ומכח כחו. בשנת תשל"ח הוענק לו פרס ישראל, על "תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה".

ה. נדבך ההנהגה

תארו, כמו "ראש ישיבות בני"ע" ו"אבי דור הכיפות הסרוגות" מהעם באו אליו, ולא שש הוא להשתבח בהם. מרגלא בפומיה: "יש לנו סייעתא דשמיא, שהרי רואים אנו שדרכנו מצליחה ברוך ה'".

אך מנגד קָאָב וכמנהיג דאג וְקָאָב כל צער ופגע, וביחוד בשנים האחרונות, הקרע בעם והמאבק על שלמותה של הארץ קרעו את ליבו והעציבו עד מאוד את רוחו. דאגתו כנה היתה: מה יהיה? ובכיו אמייתי היה: איך אפשר?

בשנה האחרונה לחייו גברה עליו מחלתו. טיהרה היא את גופו וזיככה את נפשו, עד אשר השיבה בטהרה ליוצרה בייט כסלו תשנ"ו.

ת.נ.צ.ב.ה.